

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

פרשת מקץ - חנוכה תשפ"א שנה י"ג אלול 5780
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון - 050-4145482

הנושא: חנוכה - השראת השכינה

ומרכבה לשכינה הקדושה, יעו"ש מה שכתב באריכות בענין זה. והיוונים הרשעים הסכימו ללימוד התורה, אבל לא לתורה שהיא בבחינת "תורתך" - אשר על ידה בא לידי דביקות בה' ולהשראת השכינה.

ובשביל להחדיר לישראל כי אין הם עוד כסא ומרכבה לשכינה, ציוו היוונים לכתוב על קרן השור "אין לכם חלק באלוקי ישראל". ובחרו בשור המסמל את חטא העגל, שעל ידי חטא העגל כבר אין ישראל ראויים להיות בבחינת "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו". כלומר היוונים במחילה שקיבלנו ביום הכיפורים ועל ידי זה זכינו לחג סוכות ולציווי של "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

ויש לומר שכנגד זה אנו זוכים לכפרה נוספת של יום הכיפורים בחג החנוכה, וכמו שכתב הרה"ק רבי יהושע מדז'יקוב זי"ע בעל עטרת ישועה (יום ב' דחנוכה) על פי המשנה במסכת שקלים (פ"ה מ"ד) בה נכתב סדר מכירת הנסכים בבית המקדש:

שני ממונים היו שמו של האחד יוחנן, והשני אחיה. בלשכתו של יוחנן היו משלמים את עלות הנסכים, ומקבלים פתקה שעליה היה כתוב את סוג הקרבן. ואותה חתם יוחנן בחותמו.

עם פתקה זו היו הולכים לאחיה שהיה נותן תמורתה יין ושמן לפי סוג הפתקה, ולעת ערב היה אחיה מקבל מיוחנן מעות תמורת כל החותמות שקיבל באותו היום.

ארבעה סוגי חותמות היו:

- א. עגל, היה קרבן הבא מן הבקר שנסכו ושמו חצי ההין.
- ב. זכר, היה קרבן איל שתרגומו 'דכרא' ונסכו ושמו שלישית ההין.
- ג. גדי, היה קרבן הבא מכבש בן שנתו, ונסכו ושמו רביעית ההין.
- ד. 'חוטא' היה קרבן מצורע עשיר שמביא שלש בהמות ושמו תשעה לוגין.
- ה. ולדעת בן עזאי היה חותם חמישי - דל, והוא קרבן מצורע עני המביא בהמה אחת.

החיד"א בספרו ראש דוד (תחילת פרשת מקץ דף ל"א ע"ג) מבאר, כי הסיבה שהיוונים בחרו לבטל דוקא ג' מצוות: מילה שבת והחודש, כי המכנה המשותף של שלשת מצוות האלו הוא "השראת השכינה". שעל ידי שישראל מקיימים מצוות אלו, זוכים להשראת השכינה וזאת רצו היוונים לבטל.

ברית מילה - על ידי מצוה זו נעשה איש הישראלי מרכבה לשכינה. על ידי המילה נעשה היהודי מרכבה לשכינה, כמו שמצינו באברהם אחר שנימול (בראשית יח, א) "וירא אליו ה'", באה השכינה לבקר.

וכתב הספורנו (תחילת פרשת וירא) שבזמן קיום מצות ברית מילה זוכים להשראת השכינה ועבור זה מכינים כסא בברית וז"ל: "וירא אליו ה' באלוני ממרא". כי שם נימול אברהם אז וכל ביתו נימולו אתו, שם הופיע האל יתברך שכינתו לעמו בברית כמשפט לכל כורתי ברית כענין "אתם נצבים וכו' לעברך בברית". וכענין "ויכרות לפני ה' ויעמוד כל העם בברית". ונראה לאברהם שהיה מוכן מכלם לאותה המראה וכן ענין "ויפגשהו ה'" שלא נראה שם לדבר עם משה, אבל הופיע שכינתו לקבל ברית בנו כאמרו "ביני וביניכם לדורותיכם". ואולי בשביל זה נהגו להכין כסא בעת המילה ובמקומה. ע"כ.

שבת קודש - מובא בתיקוני הזהור (דף כב:) על הפסוק "לעשות את השבת לדורותם" אל תקרי לדורותם אלא לדירתם. כביכול השכינה קובעת דירה אצל היהודי ששומר שבת.

קידוש החודש - כתוב (סנהדרין נח.) "אלמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים פעם אחת בחדש דים". וגם אמרו חז"ל (דב"ר ב, יד), שמלאכי השרת שואלין להקב"ה אימתי קביעות החדש? והוא ית"ש אומר להם: 'אני ואתם נלך ונשאל לבית דין של מטה'. הרי שבא ה' לישראל על ידי קידוש החודש.

על פי דבריו יש לפרש הנוסח של "ועל הניסים", שבו אומרים: "כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם (וי"ג על פי הרמב"ם לשכחם) תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך. ולכאורה מהו הלשון "תורתך" היה צריך לומר "התורה"? אלא שכתב הב"ח (סימן מ"ז) בענין ברכות התורה, כי עיקר לימוד התורה צריך להיות עם כוונה שעל ידי כך נעשה כסא

והקב"ה ברחמיו השאיר לנו שארית ככתוב "ואהי להם מקדש מעט וגו'" אלו בתי כנסיות, ושם השכינה שורה. ואלו המדברים בבית הכנסת, אין לך מורד במלכו של עולם בהיכלו לפניו גדול מזה, וזה מטמא אויר הקדוש, דוגמת היוונים שטימאו המזבח כי זה מעמיד צלם בהיכל. עכ"ל. ומבואר מדבריו, דהטעם שצריך בחנוכה לתקן כל הדברים הגורמים לסילוק השכינה, הוא משום, שזו היתה מטרת היוונים לסלק שכינה מישראל ולכן כאשר זכינו לנצחם עלינו לעשות היפוך כוונתם ולהרבות השראת השכינה בימים אלו.

ועל כן בשבת חנוכה מפטרים: "רני ושחחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוך נאום ה'".

בקונטרס סוד הדלקת נרות חנוכה לרבינו יצחק סגי נהור בן הראב"ד כתב וז"ל: ודע, כי נרות חנוכה הם ל"ו בכל השמונה לילות, והזהיר בהם יזכה לחכמה, והסוד "לו חכמו ישכילו זאת", כל הזהיר בל"ו נרות של מצות נרות חנוכה – יזכה לבנים בעלי חכמה. אימתי? "אם ישכילו זאת", רוצה לומר, שיעורן משקל פ"א דרהם כחשבון כס"א לשכינה. ולא עוד אלא שהזהיר בל"ו נרות חנוכה ליתן בהם משקל פ"א דרהם שמן, זוכה שתתראה אליו השכינה, ושישוב ה' מחרון אפו ויעמוד מכסא דין וישב על כסא רחמים. וכל זה בסגולת המצוה של משקל פ"א דרהם שמן זוכה כחשבון א"ף תתהפך האף לפני ה', רוצה לומר שזאת המצוה תעמוד לפניו לפה ולמליץ ללמד עליו זכות וכו'. עכ"ל.

במעלת יום זאת חנוכה (יום שני הקרוב):

כתב השפת אמת (חנוכה תר"מ): "כי יום האחרון כולל כל הימים כמו שמיני עצרת מאסף כל ימי החג. כן בחנוכה. וע"י שהוא יום האחרון קשה עלינו פרידות הימים טובים לכן משאיר יותר הארה על כל השנה ומתעורר בו נרות המנורה.

וכתוב בספרים הקדושים, שבכל יום מימי החנוכה מתעוררת מידה אחרת משחיו הקב"ה שאומרים בברכת "יוצר אור" בתפלת שחרית: "פועל גבורות עושה חֲדָשׁוֹת. בעל מַלְחָמוֹת. זֹרֵעַ צְדָקוֹת. מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת. בּוֹרֵא רְפוּאוֹת. נוֹרָא תְהִלּוֹת. אֲדוֹן הַנְּפִלְאוֹת". הרי שמונה, ובכל יום יש שפע אחר כפי הסדר שנמנה כאן, נמצא שביום "זאת חנוכה" נשפעת המידה של "אדון הנפלאות", היינו שהנהגת הפלאות והניסים נעשית כמו טבע ביום הזה.

וזה מה שאומר הפסוק בתהילים: "מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו" שהיום השמיני המרומז בתיבת "זאת" מיועד ומתוקן לפעול דברים שהם בבחינת "נפלאות בעינינו".

לפיכך יזהר שלא יתקיים בו חלילה (תהילים צ"ב) "איש בער ולא ידע וכסיל לא יבין את זאת", להיות כשוטה וכסיל שאינו מבין ומנצל את גודל הזמן, ומחמת חוסר ידיעה נותן ליום הזה לעבור מבלי להתאמץ למלא את האסמים שלו בהשפעות טובות, אלא צריך להתחזק ולומר "בזאת אני בוטח". וכבר אמר הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע שתפילת יהודי פשוט בזאת חנוכה דומה לתפילתו של צדיק הדור, ויכול לבקוע שערי שמים, מפני שהניסים והנפלאות מוכנים ועומדים בשמי מרום.

כתב הבני יששכר מאמרי חודש כסלו טבת מאמר ב' אות י', וז"ל: מרגל בפומיהו דרבנן רבותינו כת הקודמים, אשר בחנוכה יש מקום לעורר פקודת עקרים ועקריות, כעין ראש השנה, הנה לדעתי עיקר הסגולה ביום האחרון הנקרא בפי כל זאת חנוכה. עכ"ל.

כמו כן יום זה מסוגל לעשירות, כמו שהרה"ק רבי פנחס מקוריץ ז"ע הביא לזה רמז יפה מהפסוק בדברי הימים שאנו אומרים אותו כל בוקר ב"ויברך דוד": לך ה' הַגְדֵּלָה (זה יום ראשון של חנוכה) וְהַגְבִּירָה (זה יום שני) וְהַתְפַּאֲרָתָה (יום שלישי) וְהַנְּצִיחָה (יום רביעי) וְהַהוֹד (יום חמישי) כִּי לֹא בְשִׂמִים וּבְבָרָץ. לך ה' הַמְמַלְכָה (יום שישי) וְהַמְתַּנְשָׂא לְכָל לְרֹאשׁ (יום שביעי) וְהַעֲשֶׂר – ביום שמיני של חנוכה. שאפשר לזכות ביום זה לשפע רב של פרנסה ועשירות.

מוסיפה המשנה ללמדנו מה דינו של "מי שאבד ממנו חותמו - ממתנין לו עד הערב", כלומר, אדם ששילם ליוחנן תמורת החותם ואבדה לו הפתקה לפני שהספיק לפדותה אצל אחיה, ממתנינים עד הערב, כאשר עורכים יוחנן ואחיה יחד את החשבון, ואם נמצאו בידי יוחנן מעות יתרים על מספר הפתקות שנפדו בידי אחיה, סימן הוא שדובר אמת הוא אדם זה הטוען שאבדה לו הפתקה, ונותנים לו חותם אחר תחתיו.

בא הרה"ק רבי יהושע מדז'יקוב ז"ע ואומר בדרך רמז, הגמרא בשבת (כא:): אומרת: "בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול".

כשם שיום הכיפורים הוא יום החתימה על גזר הדין, כך הוא חנוכה. וכך מצאנו שהתיבות 'פר שעיר' הן הקרבנות שמקריבים ביום הכיפורים לכפרת עם ישראל, עולים בגימטריא עם הכולל כמנין 'מתתיהו' הוא הכהן הגדול לבית חשמונאי שזכה לגבור על היוונים ולגרש את טומאתם מארץ הקודש, וכן תיבות 'כף מחתה' שבהם נעשית חלק נכבד מעבודת היום הקדוש בהקרבת הקטורת לפני ולפנים, הן בגימטריא 'פך' ו'חותם' שבהם נעשה הנס בחנוכה.

ועל פי רמז זה, פירש בעל עטרת ישועה את דברי המשנה "מי שאבד ממנו חותמו" – מי שלא זכה לכפרה שלימה ביום הכיפורים וטרם נגמר חותמו לטוב "ממתנין לו עד הערב" – יכול לזכות לכך בחנוכה שמצוותו בערב בהדלקת נר חנוכה הנעשית בערב.

לכך ירמזו דברי המשנה: "מי שהוא מבקש נסכים הולך לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החותמות", רמז למתתיהו בן יוחנן הכהן הגדול שעל ידו נעשה נס חנוכה. כלומר, המבקש אחר מחילה וכפרה, הולך לו לחנוכה שנעשה על ידי מתתיהו בן יוחנן.

והנה כל ניסי חנוכה באו להוקיע ולהפקיע מדעתם של היוונים, כי היוונים טענו שאין השכינה שורה עוד על ישראל בא נס פך השמן אצל נרות החנוכה, כי המנורה בבית המקדש מסמלת על השראת השכינה, כפי שאומרת הגמרא בשבת (כב:): 'מחוץ לפרוכת העדות יערוך, וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו? אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. מאי עדות? אמר רב: זו נר מערבי שנותן בה שמן כמידת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים. ע"כ (כך כתב הפני" שבת כא:).

וכך כתב רש"י על הפסוק בחגי (פרק ב' פסוק ו'): "כי לה אָמַר ה' צְבָאוֹת, עוֹד אַחַת מְעַט הִיא וְאֲנִי מְרַעֵשׂ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וְאֶת הַיָּם וְאֶת הַחֲרָבָה". וז"ל רש"י: עוד אחת מעט היא - משתכלה מלכות פרס זו המושלת עליכם, עוד אחת תקום למשול עליכם להצר לכם מן מלכות יון ומעט יהא זמן ממשלתה. ואני מרעיש - בניסים הנעשים לבני חשמונאי. את השמים וגו' - ויבינו ששכינתי שורה בבית זה, ויביאו תשורת זהב וכסף כאשר כתוב בספר יוסף בן גוריון. עכ"ל.

ולכן נקראו החשמונאים בשם מכבי, שגילה לנו השל"ה הקדוש (מסכת תמיד) שהוא ראשי תיבות: "ברוך כבוד ה' ממקומו".

כתב בדרושי הצל"ח לחנוכה (דרוש ל"ד) וז"ל: בימים הללו של חנוכה, ראוי ליתן לב לתקן כל הדברים הגורמים לשכינה שתסתלק מישראל, שזה היה כוונת היוונים. והנה בעוה"ר בעת הגלות אפס מקום להשראת השכינה, כי חרב בית מקדשינו